

KARPATSKÉ LÉTO

Léto vonělo podzimem. A podzim byl žlutý. V létě se má nebýt doma. Má se kamsi vytáhnout a být. Tak táhnul jsem: létem do členité mužné krajiny žensky zvlněné (Kadlečík).

V Karpatech ve vesnici K. učil jsem se koločavsky. Víím už, že gati jsou gatě a že strašák na poli se řekne čučelo. Místního psa Dicka opil jsem plzeňským pivem z plechovky. Dobrmaní štěně výskavě se pomotávalo po dvorku; potom v rohu, před šopou nadělalo velkou louži. Také v řece jsem se koupal, když divoké včelstvo mne popíchalo. Plaval jsem proti proudu, avšak pohledem ke břehu zjišťoval jsem, že plynu směrem zcela opačným. Řeklo mi to mnoho. Jako poutník na bezcílné pouti hledající soutěsku, která by vedla zpátky do minula. Peče-li se šašlyk na prudkém ohni, spálí se!

A pak na Strimbě. Na tom kopci dooblačném, rozložitém a javorový list připomínajícím. Nad hranicí bukovou pronikavě voněla rozpalovaná pryskyřice sukovitých borovic a smrků. Teplo dne, křikot ptactva, dlouhá viditelnost. Pastervec se jmenoval Vasil. Křivil úsměv přirozeně a v ústech blýskal zlatem, nebo tmou. "A chlapče, je to pravda, že i Američané žijí lépe než my?"...(?!)... Zase se stmívalo. Dole v údolí se slévaly Koločava s Tereblou, dvě pentle, které se horám svezly k nohám (poeticky psáno). Mračna nad západním obzorem měla do ruda obarvená břicha, přes hory se převrhovalo černo, vodnaté a s blesky. Čarovná je bouře, listí rve a povídá ... Jer u ovom kraju šuma, naboranom planinama kao komad papira, koji se spremamo baciti u pec, još žive dogadaji, kakvima se hezazleno smješamo samo zato, jer se kod nas ne zbivaju već stoljećima... "Neboť v tomto kraji lesů, zvrásněném horami jako kus papíru, který se chystáme hodit do kamen, dějí se posud děje, jakým se bláhově usmíváme jen proto, že se u nás nestávají již po staletí..." (Olbracht).

Je soumravný nekarpatcký večer. Desítky městckých neónů ženou mi do očí koločavskou tmou.

-rk-

MARINA CVETAJEVOVÁ

Slunce osamělé, ale do všech měst smí se
podívat.

Slunce mé. Nikomu nemůžu ho dát.

Ni na hodinu, ni na mžik, ani na pohled. -
Nikomu. - Nikdy.

Ať zemřou v noci města nikdy nekončící.

Do rukou vezmu! - Co nesměle otáčí se v
kruhu!

Ať sobě ruce a rty a srdce sežhnu!

Do věčné noci se propadá, - po stopách se
budu hnát...

Slunce mé. Já nikomu nemůžu tě dát!

únor 1919

PROSINEC A LEDEN

V prosinci za svítání přišlo štěstí,
zůstalo jen mih.

Objevilo se první štěstí,
už ne z knih.

V lednu za svítání přišlo hoře,
zůstalo po dobu dlouhou.

Objevilo se hořké hoře,
tak pojednou.

(1911 - 1912)

Jak levá a pravá ruka,
tak duše tvá mé je blízká.

Ty a já - společné sídlo,
jsme pravé a levé křídlo.

Zvedá se bouře, propast vnikla
mezi ta křídla!

10. července 1918

z ruštiny přeložil -pk-

KVĚTY VERCHOVINY

Jako drobné kvítky jsou po zakarpatských poloninách a vesnicích rozsypány kolomyjky - ukrajinské lidové tance nazvané podle města Kolomyja v bývalé Haliči. Jsou to krátké, většinou dvouřádkové písničky, do češtiny tradičně převáděné jako čtyřverší, u kterých se každý řádek skládá ze 14 slabik, s interpunkcí vždy po 8. slabice. Mají melodii ustáleného typu a logickou kompoziční celistvost. Obsahem těchto zvláštních miniatur lidové slovesnosti karpatského regionu bývají motivy lásky, rodinného života, loupežnických legend; kolomyjky vznikají uprostřed prostých dřevařů, pastevců, při žních, při svatbách...

Oj na horách, na vysokých,
buky rozkvétají,
chodí zbojník, chodí Šuhaj,
strach z něj páni mají.

Kolik je vás, Šuhajíčku,
že se pán tak třese?
Chlapců já mám, přítelíčku,
jako stromů v lese.

Oj vezmu já karabinu
a poběžím k háji,
přijmi ty mě do družiny,
Nikolo Šuhaji.

Oj zbojníci, mladí chlapci,
všichni neženatí,
nelitují pánů bíti,
loupiti a krásti

Oj letěla vlastovička,
a za ní hned sojka,
přiznám se já, netajím to,
že miluji Bojka

pozn.: Bojkové - jedna z národností Zakarpatí

Cos, dívenko, udělala,
kam jsi rozum dala,
když jen jsi mi o půlnoci
okno otvírala?!

Nad horami, nad Karpaty,
temné leží mraky,
není štěstí, není lásky,
pro bědné Rusňáky.

Stojí domy nebílené,
v chatách bída hoví,
chodí lidé kolem krčmy,
opilí, hladoví.

Zaštěbetal ptáček malý,
seděl na kalině,
mám já milou, nejkrásnější,
v celé Verchovině!

Ten mládenec kučeravý,
jeden je u mámy,
ještě když ho kolébali,
chodil za dívkami.

Oj už z dubu zeleného,
padají lístečky,
dlouho už mám, kromě ženy,
i dvě frajárečky.

Vzkažte, prosím, lidé dobří,
ať se pán vyděsí,
než já se z vězení vrátím,
ať se sám pověsí.

Z knihy Kvity Verchovyny (Vydavnyctvo Karpaty, Užhorod 1985), kterou sesbíral a zapsal Jurij Bojčuk, přeložil a připravil René Kočík.

ŠEBESTIÁN VE SNU

je název druhé sbírky Georga Trakla (1887-1914). Posloužil jako titul souborného vydání básnickova díla v třebíčském nakladatelství Arca JiMfa (308 str. + přílohy). - Ludvík Kundera začal překládat Traklovu poezii záhy po druhé světové válce z popudu Víta Obrtela, a po dvaceti letech předložil (1965) českému čtenáři celé tehdy známé básnické dílo rakouského básníka (s českou krví po matce), když rok předtím s Janem Skácelem putoval k Traklovu hrobu v Mühlau u Innsbrucku. Rozšířené vydání vychází po dalších třiceti letech studia a vytrvalé práce nad texty. Kundera přibližuje nyní básníka takříkajíc komplexně: jako básník mistrovským překladem po léta cizelovaným, jako germanista obsáhlou studií a dokumentárními přílohami, jako historik přehledem českých i cizích ohlasů a výtvarným doprovodem, inspirovaným Traklovými verši. Vznikla tak kniha krásná a všestranně potěšující, jakkoliv jde o poezii prokletého básníka, těženu ze samého dna melancholie.

“Traklovo dílo je možno vyložit jako monografii melancholie,” píše Kundera. Jeho odvrát od světa není však útekem, ale konfrontací; jeho šílenství je sen toho, kdo “se noří do temnot, aby tam objevil největší jas.” Je to dílo bezpříkladného tvůrčího soustředění, vystačí s výrazně redukovaným slovníkem (v přílohách je výtah frekvenčního slovníku, který to statisticky dokumentuje), ale pracuje s nesčetnými variacemi základní slovní zásoby, která vymezuje panorama jeho tvorby. Drásavá melancholie odchodu, vize zmaru, zániku a rozpadu, neodvratného ohrožení přírody a člověka, je na sklonku tisíciletí v poezii Georga Trakla srozumitelnější než ve dnech před první světovou válkou, kdy se utvářela.

Ludvík Kundera tlumočí Traklovu monotonii a vzrušenost, podzemní víry i větrné závratě kongeniálně. Je to jedna z knih jeho srdce - a jak by si nezískala i srdce čtenáře! -, velký překladatelský čin, dílo lásky a věrnosti: kolikátý už v živé řadě Kunderových překladů!

Mojmír Trávníček

PETR BORKOVEC: MEZI OKNEM, STOLEM A POSTELÍ

V pořadí čtvrtou básnickou sbírku mladého básníka Petra Borkovce MEZI OKNEM, STOLEM A POSTELÍ vydal Český spisovatel ve své ediční řadě České básně. Borkovec se tak octl po boku osvědčených poetických matadorů, jako jsou Ivan Wernisch či Karel Šiktanc. A hned dodejme, že právem.

Borkovec předkládá čtenáři vyzrálou poezii, která opět posouvá jeho autorský vývoj dál, ale ve které využívá stylistických postupů ověřených předchozí tvorbou. Již z minulé sbírky OCHOZ, za kterou byl poctěn Ortenovou cenou, bylo patrné, že je mistrem dialogu. Znovu to dokázal v úvodní skladbě Zatmy, kde za jeho pomoci s nevšední invencí zachytil partnerské vztahy.

Vraťme se na chvíli k samotnému názvu sbírky. Mezi oknem, stolem a postelí: toto sousloví udává prostor, ve kterém se básník pohybuje. Je to prostor člověku nejbližší. Okno, postel, stůl, tyto tři věci-symboly postačují k tomu, aby vytvořily zdání domova. Vytváří svět nejobyčejnějších věcí a událostí, které bývají často přehlíženy a opomíjeny.

Avšak právě ony vedou Borkovce k zastavením, ve kterých se spěch současné doby někam vytrácí a nastupuje řád trvalejší. K tomuto způsobu vnímání světa v jeho každodennostech a trvání nepochybně napomáhá i autorova křesťanská, respektive katolická orientace, která se projevuje i v oblasti námětové. Pokud chceme vřadit Borkovce do vývojové linie této poezie, musíme si uvědomit, že není z rodu konflikty vyvolávajících Jakubů Demlů, ale spíše z rodu Bohuslavů Reynků, umírněných a prostých.

Tito autoři byli mimo jiné i mistry lyrické prózy. O tu se snaží také zde zmiňovaný autor. Bohužel nepříliš úspěšně, neboť vzhledem ke krátkým básním, ve kterých dokazuje, že patří k předním básníkům současné české poezie, se jejich obsah poněkud ztrácí v přílišné mnohomluvnosti

Pavel Kotrla

RICHARD WEINER: SPISY I

Nakladatelství Torst si získalo čtenářskou veřejnost již nejednou kvalitní publikací. Nyní uvádí na knižní trh tři knihy povídek Richarda Weinerja: *Netečný divák a jiné prózy*, *Lítice a Škleb*, čímž napomáhá odčinit obrovský dluh, který čeští nakladatelé vůči neprávem opomíjenému Weinerovu dílu dosud mají.

Richard Weiner (1884-1937) byl literární obcí dlouhou dobu nesprávně označován za surrealistu. Taková interpretace však nemohla vést ke skutečnému porozumění Weinerovu světu. I když se nepochybně inspiračním zdrojem pro surrealisty stal, sám jím nikdy nebyl. Lépe a přesněji jej ohodnotil F.X. Šalda v roce 1934 svým srovnáním s Dostojevským, Célinem či Kafkou. Čestné postavení v české literatuře Weinerovi vydobyl svými studii až Jindřich Chaloupecký, jenž jej de facto ustanovil "králem" českého expresionismu.

Lítice (1916) jsou první knihou v české literatuře, která reaguje na první světovou válku. Osobní prožitek války ze srbské fronty se promítl do Weinerovy tvorby s nebývalou intenzitou. V *Líticích* Weiner rozehrává svá velká témata, jež jej budou provázet po celou dobu jeho literárního usilování: rozpolcenost lidské existence a motiv metafyzické viny. Obzvláště naléhavě působí povídky *Kostajnik* a *Dvojníci*.

Netečný divák a jiné prózy (1917) byl vydán poprvé až po *Líticích*, avšak povídky v něm obsažené jsou staršího data. Celý soubor próz je ještě poznamenán ideovým záměrem prvního Weinerova tvůrčího období, kdy se autor za každou cenu snažil o optimistické vyznění svých děl, ale "weinerovská témata" se v některých povídkách již neodkladně ohlašují (*Rovnováha*).

Škleb (1919) je "bolavou knížkou o nesrozumitelnosti lidské existence" (Chaloupecký). Weiner se marně snaží pozměnit poslední idylickou povídkou celkové tragické vyznění. Nenachází východiska z pocitů úzkosti, z deziluze nad nemohoucností člověka pochopit své vlastní nitro. Po této knize Weiner na čas zanechává své literární činnosti, neboť pochopil, že vysvobození z osobní krize, které od literatury žádal, nemůže čekat.

Weinerovo dílo patří k vrcholům české filosofující literatury a je jen ke cti nakladatelů z Torstu, že se nám jej zavázali zprostředkovat celé.

Jiří Hrabal

J A N O R E B

ZÁPISKY XY

...

Snažil jsem se vytěsnit nervozitu z místnosti, ve které jsem vyčkával už dobré dvě hodiny, několika cigaretami a kradnými pohledy na nástěnné hodiny. Nepodařilo se. Vyšel jsem ven. Počítal jsem kolemjdoucí popelnice, abych se uklidnil. Obloustlá paní, starající se zřejmě s neskrytou láskou o veřejné blaho, mne taktně upozornila, že mám obuty návleky, které jsem si patrně zapomněl vyzout při odchodu z nějaké ordinace, nebo podobného zařízení. Poděkoval jsem se souhlasným úsměvem a nacpal je jedné z míjejících do otevřené huby. Paní to udivilo, ale nakonec přece jen vyrazila na pomoc dalším obětem. Posedlost láskou. Přetéká jim přes holé pupky, kape z nosu a přesto jí nemají dost.

Jdu. Nedívám se kolem sebe. Nezajímáte mě. Na nádraží mají vlažnou a hořkou kávu. Už se nemohu dočkat až vhodím minci do automatu. Slastné opojení. Kelímek zmačkám a upustím do krabice z odpadky. Jako obvykle. Pokračuji v cestě. Pod nohama mi vrže sníh. Připomíná mi to skřípot staré skříně, kterou jsme mívali na chalupě, kde bydlela bába. Trávil jsem tam prázdniny s otcem. Bába byla tlustá a hodná. Dávala mi mentolové bonbóny, které nosila jen tak bez obalu v zástěře. Bývaly plné chlupů a smetí, ale to mi vůbec nevadilo.

Utíkal jsem vždycky k potoku, opláchl je a silně z nich vycucával všecku jejich sladkost. Pak jsem si lehl na břicho, hleděl do vody a čekal, jestli neuvidím nějakou rybu. Věděl jsem, že v potoce žádné nejsou.

Kolem projela tramvaj s několika málo cestujícími. Cosi na mě pokřikovali. Ve skříní mi bába schovávala hračky v hnědém kufru. Byl hodně těžký a nabíral na váze s každými dalšími prázdninami, neboť obsahoval spoustu podivných zbytečností, nalezených nejčastěji právě u potoka a v něm. Bába umřela na cukrovku. Od té doby nejím bonbóny. Otec prodal chalupu, aby zapomněl. Měl ji rád. Vím to.

Na kopci nad městem nejsou vidět žádné hvězdy. Už ani tam ne. Jen spousta osvětlených bytů, lamp a blikajících reklam. Lidé už zapomněli na nebe. Nedívám se, když nejsou vidět hvězdy.

...

TO KOLEM

(z deníku narcistního brepty)

pondělí 20. února 1995

Do tramvaje na Těšnově přistoupili dva kominíci. Bílé, trochu ušmudlané čepičky, kožené opasky, promaštěné brašny. Zálibně jsem pozoroval to rychlé reflexivní nahmatávání kolem. Pěkná děvčica naproti na sedadle svírala mezi prsty nápadně velký dřevěný knoflík svého kostkovaného zimníku. Mladík vedle se přes zip bundy prodral až ke košili. Co si přáli? Hluboce jsou v nás některé pověry zakořeněny. Tato je moc pěkná. Jako zbrašovský Antoníček. Žmoulal jsem knoflík u gatí a přál si ... co jsem si přál? To se přece neříká!

pátek 31. března 1995

Zjišťuju, že mé psaní se v posledních dnech rozteklo v beztvárovou, směšně naivní hmotu úvah, drbů, recenzí a glos, jinotajných výlevů: prázdného mlácení kolem sebe ve snaze zachytit náctiletost náctiletostí, opatřit si svědka svého dozářijového počínání v roce 1995. Nevím, jak dál tento deníček vést, opravdu. Pro vydání prvoplánově určené zapisování mne svazuje, tuším trochu, co se smí a co už asi ne: ó, já chtěl bych toho povědět.

Zhlédnutí filmové adaptace Hrabalovy Hlučné samoty dnes odpoledne v Lucerně mi dalo pořádně zabrat. Už dlouho jsem s takovým potěšením nevítal závěrečné titulky. A nebyl jsem sám, byli jsme minimálně dva. Po strávení tohoto nešťastného uchopení hrabalovské látky jsem dospěl k názoru, že žádná osoba ženského pohlaví se s Hrabalem nemůže na filmovém plátně slušně vypořádat. Natož aby nějak výrazně ohrozila dosavadní Menzelův monopol! Ta režisérka, Caisová se jmenuje, četla Samotu patrně na záchodku mezinárodního rychlíku Detvan v úseku trati Martin - Banská Bystrica, že se snažím být tak přízemně vtipný. Jinak si to vysvětlit nedovedu. Nevím, proč nedostalo přednost či nebylo aspoň uplatněno menzelovské vidění Hrabalovy poetiky (?!), toho jiskřivého psaní nenapodobitelně povyšujícího prostý hospodský život v originální literární tvar? Abych se ze zajetí nepříjemného zážitku vymanil, nevidím to jinak, budu muset sáhnout po knize, a když už ne celou, tak si přečíst

minimálně pasáž o pražských kanálpucrech, kteří zbaveni svých akademických povolání, píšou v zápachajícím podzemí knihu o pražských kloakách a kanálech.

(16. 5. 1995: Neodolal jsem a ten krátký úryvek tady zapisuju: "Nejraději jsem chodil za klukama do sklepa s ústředním topením, kde byli prací přivázáni jako psi u boudy univerzitně vzdělaní lidé, kteří při své historii psali historii svého věku (...) Nejraději jsem se kamarádil s kanálpucrama, dva akademici tam pracovali a při tom psali knihu o kloakách a kanálech, které procházejí a křížují se pod celou Prahou, tady jsem se dozvěděl, že docela jinačí fekálie přitékají do čistících stanic v Podbabě v neděli a jinačí v pondělí, každý všední den má svou charakteristiku, a tak lze sestavit grafikon průtočnosti fekálií, podle příkonu prezervativů lze zjistit zpětně, ve kterých pražských čtvrtích se souloží více a ve kterých míň...")

Zavírám nyní poznámkový blok, jdu do koupelny, dlouze na sebe nechám padat horkou pršku, myšlenky utíkají, sbíhají se v jiných rovinách. Ty, čtenáři, zavři "knihu" a jdi spat, třeba.

pondělí 3. dubna 1995

Přítomnost bez vědomí budoucnosti je sladká a může být. Ale to si mohu dovolit říci potichu a dnes.

Čtu Divišovu Teorii spolehlivosti. Stále více mne uchvacuje literatura reflektující život tím "nejprimitivnějším" způsobem. Hovořím literatura! Hnusí se mi bezduché herecké či jiné "memoáry", ty nestoudné, plytké, opravdové drbárny. Popisně kýmsi sestylizované sentimentální kafové žvanění starých dam a pánů, chichotavé odhalování hříchů mládí, lkavé připomínání slávy zralosti.

Ale Diviš, to je něco jiného! To je z toho lepšího soudku dnešní "inlace autencity". Jednověté až několikastránkové myšlenky a úvahy vyvedené v originálních, jazykově bohatých a ucelených obrazech prozrazují velkého básníka, který se literárním zachycením "zbavuje soukromého utrpení, kterým vykupoval své dílo", bez něhož by toto ani vzniknout nemohlo... "Mělo by tomu tedy být vlastně obráceně, totiž aby právě tento život byl vydán v obrovském fasciklu jakožto dílo a docela vzadu, jakožto rejstřík nebo kritické odkazové poznámky, i jeho literární dílo (I.D. 1967)"

To je ono! To je to, co mi neustále vířilo hlavou, a co jsem nebyl schopen vyslovit. Psáním sám

sobě zpovědníkem. Psáním sám sobě naslouchavým přítelem. - Což třeba Boučkové Indiánský běh - přes veškerý svůj noblesní nadhled a lehkou ironii - nevzniká právě jako důsledek předimenzovaného vnitřního utrpení? A Chlapec Vaculíkuv - ten v román maximálně deník stylizovaný - není to autorovo hořké vyrovnání s jednou etapou života? Nemusí každý nezastřený autobiografický prvek nutně značit touhu po vlastním zvýraznění! Odsuzované, egoistické drbárny. A přece tolik vyhledávané! Drbárny plné dráždivých mimoliterárních asociací, rvaček se životem, autenticity v různé míře.

V Teorii spolehlivosti dočetl jsem před tímto psáním na stranu 307. Zde dole jedna z nesčetných Myšlenek: "Vždycky, když se zdá, že už je všechno skončeno, nastává jen další etapa boje, to je na tom strašlivé i povzbudivé zároveň. Připomíná to náš pohled na horstvo před námi: myšlenka, že bylo před námi právě tak, jako zde bude po nás, a to naprosto bezpečně, je právě tak drtivá jako povzbudivá."

Vrátím-li se k memoárkům nostalgie, usmívám se. V nich nejde o boj, o vyrovnání se, o osvětlování věcí, o "bohovskou nasratost"; jde v nich povětšinou o lehký, nepřínosný pohled na řeku života od pramen k deltě, a co je horší: ani to ne vždycky! Hlavní jsou peníze, sláva, až poté chuť něco říci. Klid a vnitřní vyrovnanost, s jakou tyto vzpomínky vznikají, nic nepřináší, respektive přináší zase jen klid. Psané však musí provokovat, klást otázky, zneklidňovat! Dějiny literatury jsou dějinami neklidu, snahy uchopit svět, vypořádat se s ním. Rekapituluje-li čtyřicetiletý herec, neřeší, je klidný, mile autobiografický: co s ním? Prolíná nás touha po nesmrtelnosti, to nedílné doplnění naší smrtelnosti. Nesmrtelní stáváme se činy, i literatura je čin. Schopnost zachytit, popsat, vyjádřit. Slova nejsou činy, ale slovo čin předchází. Ušetření by patrně byli studenti výkladu VFBR nebýt Rousseaua a jeho Společenské smlouvy. Mají smůlu, Rousseau žil, myslel. VFBR se uskutečnila - dějepis, filosofie, literatura. Naše zatrpklost, závist, nevraživost projevuje se nevhodnými slovy, až ve vyhrocení chování. Slovo má obrovskou moc zničit, zkreslit, znevážit, ale také napravit, osvětlit, vyzdvihnout, sblížit. Záleží na způsobu jeho užití, na intonaci, melodii, situaci, a také na tváři, s níž ho pronášíme. Totální nepochopení druhého pramení právě z neschopnosti rozlišovat, pátrat po opravdovém významu užitého výrazu. V

dopise opravdovému příteli se nemusíme bát vyložit svůj vnitřní svět, své prožívání, náladu. Přítel se neptá po původu slov, čte mezi řádky, čte pečlivě, je vděčen za náhled do duše někoho druhého. Neuráží svým nezájmem, bezduchými, natrpkými soudy. Dopis příteli je obraz našich dnů, není to kratochvilné, poplatné čtení, a ani být nemůže. Dopis přítele je zase jen obrazem druhého člověka, a ať už o čemkoliv, nelze jeho řádky přehlížet, vyjadřovat se ve smyslu, že nás nezajímají, že je nechápeme, že jsou zbytečné. Psáti si o počasí a tom, jak se mám (ve smyslu, že to ujde), toť pseudokorespondence prázdného života. Dopis je také literatura: provokuje, zpochybňuje, vnucuje, rozuzluje, domlouvá, směřuje...

Udělal jsem neodčinitelnou chybu. Ve své naivní představě o vyzrálém prostředí jsem příliš brzy vystoupil s informací o Deníčku. Došlo tak k tomu, co bych, být trochu chytřejší, předem předvídal. Už nyní, jen dle několika krátkých pasáží, bez znalosti celku, kontextu a vlastního pointování jednotlivých motivů je k textu apriorně přistupováno jako k nehorázné drbárně (to беру, drbárnu, lehkou, ano, ale pomluv plnou sprostárnu - to ne!), která znevažuje osobnosti (říkám osobnosti!) zde zachycené a která bude asi velkolepou oslavou jejího autora v celé jeho přehlédnutelné malosti. A toho se bojím: jednostranného pohledu, vyhledávajícího pouze tzv. "drby" (jen ať se, proboha, netýkají mě!), pohledu až ostentativně přehlížejího celkový smysl, význam, myšlenku, jíž drb stal se jen laskavou materií... Na držku se dostat nebojím!

Byl jsem dnes opět v Divoké Šárce. Jaká změna! Slunko připalovalo, vítr byl vlahý. Vše se probouzí, kvete. Mám (či měl jsem?) zvyk v první jarní dny vyrazit na Hostýn, kousek před Skalným se rozvalit do prozelenalé loňské trávy, ležet s očima zavřenýma, dýchat vzduch mírných kopců hostýnských, usnout i. Pak oči otevřít a mít před nima takové to příjemně temné otupělo, které trvá jen několik vteřin, než okolní krajina nabude opět svých jásavých kontur. Rozvalil jsem se dnes na Dívčím skoku, ležel s očima zavřenýma, byl nucen dýchat, usnul i. Když jsem se po pár minutách spánku probudil a oči otevřel, několik vteřin trvajících temné otupělo dalo mi pocit, jako bych daleko pod východním keřem hlohovým dle svého zvyku (který jsem měl?) ležel najednou. Pak krajina nabyla svých nejásavých, realistických kontur...

TERAPIE

Paní Marie Langerová si vybrala z prázdninové hromádky knih pro svou minirecenzi v Literárních novinách (Knihovnička v č. 36) mimo jiné román Davida Lodge TERAPIE (Plzeň, Mustang 1996, 317 s., 159 Kč, z ang. přeložil Ivan Tichý). Úvodním ironickým nasazením s návrhem na přejmenování románu Od píchání v koleni ke Kierkegaardovi je hned jasné, že Lodge u p. Langerové neuspěl. Kniha je podle ní - parafrázuji a zjednodušuji její chytře a obratně psaný text - blábolem, v němž se spojuje všechno se vším, a to v krátkých spojeních, vyžadujících od čtenáře velkou míru trpělivosti. Nemyslím si, že má paní Langerová pravdu. Dokonce si dovolím tvrdit opak. Lodgeova knížka je dílem zajímavým, poutavým (zdrojem netrpělivosti může být spíš odloučení od textu), kompozičně promyšleným, v němž se jednotlivé části propojují zcela logicky, osobitě, s dostatečnou přesvědčivostí ukazuje osud člověka ocitajícího se v životní krizi.

Oním člověkem, hlavní postavou, je úspěšný osmapadesátiletý televizní scénárista Laurence Passmore. Impulzem k sebereflexi se mu skutečně stává signál, který vysílá tělo - to je ono Langerovou ironizované píchnutí v koleni - který upozorňuje na skutečnost jedinečnosti života a faktor čau, který jej ohraničuje. Potom nastupuje (při suverénním využívání rozmanitých stylových forem - deníkových záznamů, klasického vyprávění, črty, aj.) líčení událostí, v jejichž centru je rozpad Passmoreova manželství. Autorův text je hledáním příčin, které přinášejí hrdinův citový rozklad a intelektuální nejistotu. K jejich objevení Lodge umně využívá analogie rozchodu Kierkegarda s Reginou Olsenovou. Dánský filosof je v textu skutečně pevně usazen. Ve druhém románovém plánu bychom mohli vystopovat Kierkegaardovo symbolické zastoupení intelektuálního vývoje člověka od fáze estetické přes etickou až k víře. Poutavost románu je mj. dána faktem, že centrální Passmoreův problém je nahlížen takřkajíc kubisticky, ze všech stran, očima všech významných románových postav. Čtenář je tak neustále překvapován odhalováním nových souvislostí, znovu se mu potvrzuje, že opravdu téměř vše je na tomto světě relativní. To si uvědomuje i Laurence

Passmore, který ve své úzkosti hledá jistotu v návratu k první lásce, aby znovunalezl čistotu vztahu a potvrzení vlastní představy obrazu, který si nese svým životem z mládí. Poněkud myšlenkově lehkonožý závěr čtenáře utvrdí, že jde o román. Než k závěru dospěl, mohl se domnívat, že jde o zachycení skutečné varianty života.

Smysl těchto úvah je poněkud oslaben editorskou prací nakladatelství Mustang, které román vydalo. Knížka obsahuje řadu překladatelských nonsensů a necitlivostí vůči českému jazyku. Divokého koně, kterým je pro ambiciózní nakladatelství Mustang jazyk a překlad vůbec, nelze zřejmě tak snadno zkrotit. Před časem inkasoval úder za úderem americký autor John Irving, teď je to Angličan David Lodge.

Ale ještě zpět k románu. Podíváme-li se na letopočet Lodgeova narození (1935)) a srovnáme-li jej s věkem Laurence Passmora, napadnou nás přirozené možné souvislosti životních příběhů. Zdá se, že dámy intelektuálního založení v Literárních novinách obtížně chápou úzkosti mužného věku. Není to nijak nové. Po vydání Vaculíkova skvělého románu Jak se dělá chlapec se chopila pera jiná z dam (tuším, že to byla Monika Zgustová), která svými analýzami přivedla autora do míst, jimiž musel být opravdu překvapen, ne-li zděšen. Tentokrát se to nestalo. Kdo však ví, co by nás čekalo u rozsáhlejší recenze z pera paní Langerové.

Dalibor Malina

PRŮVODCE MODERNÍM LABYRINTEM

Mám rád všechny knihy Davida Lodgeho, které u nás doposud vyšly. Od Dne zkázy britského muzea až po Svět je malý. Vždy mne těšilo, že tyto knihy významného literárního teoretika vycházejí v čtenářsky velmi oblíbené edici Čtení na dovolenou. Byl to důkaz toho, že i nyní se dá napsat čtenářsky úspěšný a zároveň lacinému vkusu nepodbízející se román. Ještě, že Lodge je Brit, ve zdejším prostředí by mu to mohlo být nemilosrdně vytýkáno (viz případ Michala Viewegha).

Existuje ještě jeden důvod, proč jsem byl rád, že Lodge vychází v této edici - dovolená vždy souvisí s cestováním a bez něj si autorovy romány nelze představit. Nejinak je

tomu i v jeho novém románu Zprávy z ráje (Praha, Ikar 1996, 268 s., přel. L. & L. Trávníčkovi).

Rájem je zde míněn ostrov Havaj, kýžený cíl mnohých cest. Ne tak pro naše hrdiny - Bernarda Walshe a jeho otce Jacka. Ti zde sice přilétají s turistickým zájezdem, ale jenom proto, že to byla nejlevnější forma dopravy. Cílem jejich cesty je navštívit tetu Uršulu, umírající na rakovinu. Od počátku máme možnost sledovat útrapy spojené s cestováním, od zmatku v nádražní hale až frontu na záchod v letadle. Ty nekončí ani příletem na ostrov. Krátce po něm je Bernardův otec sražen autem. Důvod? Jako pravý Brit si neuvědomí, že v jiných částech světa se jezdí po druhé straně vozovky. Většinu pobytu je tak nucen strávit v nemocnici, bohužel v jiné než jeho sestra.

Nebudu zde rozebírat dějovou linku, jenom podotknu, že vše se v dobré obrátí. Rád bych si spíše povšiml Lodgeho schopnosti zachytit současnost i s jejími paradoxy. Jistě ne náhodou je hlavní postava - Bernard - univerzitním učitelem, podobně jako autor. Bernard sice vyučuje teologii na katolické škole, ale sám je nevěřícím. Autor s ironií a humorem demytizuje představu ráje teologického (nebe), ale i turistického, za jehož laciným pozlátkem se skrývá obyčejný svět, podobný kterémukoliv jinému místu. Ostatně s tímto tvrzením se můžeme setkat už na prvních stranách knihy a následující text nám toto zjištění potvrzuje.

V důsledku stále rychlejších dopravních prostředků se svět stal menším. Možná i o tom je tato Lodgeho kniha, která se, podobně jako všechny jeho knihy, dá číst dvojitým způsobem. Poprvé jako humoristický román, podruhé jako výpověď o současnosti.

Pavel Kotrla

POZVÁNKA

U příležitosti 5. výročí založení knihkupectví Malina si Vás dovoluujeme pozvat na poetický večírek, který se ve spolupráci s časopisem Texty, uskuteční 15. listopadu v kavárně Pod klenbou.

- red. -

J A K U B C H R O B Á K

STRACHY

Je strach co pálí
a strach je který nebolí
O prvním mlčí se
druhý prý je k smíchu

A já mám ticho rád

Vyjít po schodech
co skřípou jako zrezivělá slova
Najít svůj hřích

Pak nebudu se bát

až dětem pod peřinou
když druhý strach pokorně je hladí
budou se smát

Řeknu: "Je mrtvý první strach."

CO JEŠTĚ NEZNÁM

Takový studený zvuk
jako když na samotě
Neznámý bere za kliku
Mě vylekal A budu

jak lodička z borové kůry
co ucítila splávek
Jak chlapec, co jí věří

Dokud ten zvuk nenajdu

P A V E L K O T R L A

ZA PODIVNĚ TICHÝCH NOCÍ

Lesk rybích těl
Dává moři světlo
Dává stíny

Není divu
Že jsou vidět hroby námořníků
Plachty vzdouvané vodou

VERNISÁŽE

Vernisáž znamená slavnostní otevření výstavy. Děje se tak za přítomnosti slavnostně oděných lidí a sboru zainteresovaných, tj. nejvyššího představitele organizace, která výstavu pořádá, osoby uvádějící výtvarné dílo, vystavujícího umělce a obvykle i za přítomnosti kapely, příp. hudebníka, který slovo proloží hudbou. Zatímco výtvarné výstavy ve velkých městech ztrácejí své obecenstvo (s výjimkou věhlasných mrtvých nebo oblíbených a nepřehlédnutelných žijících - např. výstavy Bohumila Kubišty a Valašky Kornelie Němečkové v Praze), obyvatelé Valaška prázdninové výstavy hojně navštívili a zdá se, že se na nich cítili dobře. Svou účast na všech plánovaných vernisážích, tj. Hofmanově koncem července ve Velkých Karlovicích, Kobzáňově na Novém Hrozenkově a Hartingerově v Karolince počátkem srpna, Kaderkově v závěru téhož měsíce ve Velkých Karlovicích a znovu Hofmanově na vsetínském zámku přislíbil i šéfredaktor Textů Pavel Kotrla a jejich tichý spřízněnec Břetislav Uhlář z ostravského deníku Svoboda. Nakonec měl Kotrla absence dvě a Uhlář absence tři, takže Kotrlův vtipný a originální text napsán nebyl a musel být nahrazen touto stručnou zprávou. Jejich přítomnost nebyla schopna motivovat ani vynikající zkušenost s valašskými frgály, makovými a oříškovými šátečky, které předložil v Karolince všem (!) účastníkům vernisáže štědrý Ilja Hartinger. Jejich kvalitu a motivační sílu více docenil místní bezdomovec (není to protimluv?), který v pravidelných intervalech obcházel švédský stůl a odnášel hromady pečiva za tichého výtvarníkovy souhlasu do své sluje, čině tak zásoby na horší časy.

Tak tedy k podstatě stručné zprávy: Uvedené vernisáže navštívilo 1200 účastníků, což je opravdu nevídané. Nejmohutnější slavností se stalo otevření jubilejní výstavy akademického malíře Karla Hofmana na vsetínském zámku. Zážitek to byl ohromný a poučný, vracející mnohá vychýlení způsobená masmediální vlezlostí do normálních poloh. Především: Ukazuje se, že tíhnutí k realistickému výtvarnému projevu není vůbec pasé (ve světě lze zaznamenat totéž už delší dobu, realismus se šplhá dokonce do nadreálných poloh, tentokrát s příchutí

romantismu), lze ho zaznamenat ve větší míře i u mladých návštěvníků výstav. Dále: Umělci mají stále svou prestiž, zdá se, že je dokonce vyšší, malování Valachů je domácími pilně absorbováno a stává se součástí pohledu na krajinu, domov, dokonce svět a život obecně. Není divu, takový Ilja Hartinger dokáže namalovat kteroukoli hodinu kteréhokoli dne v kterémkoli ročním období vždy nově a jinak, s vystižením neopakovatelnosti a impozantnosti chvíle, již kontrolují silné estetické a citové zážitky. Nevím, zda je to dobré nebo špatné, ale ve výtvarném díle hledá návštěvník výstavy van lyričnosti, zřejmě jako protiváhu k drsné praktičnosti každodenní reality (český lyrismus nemá rád Milan Kundera). Vsačtí a hornovsačtí umělci dotvářejí staré Valašsko a ono staré Valašsko připojují k novému jako aspekt pohledu, v jehož možnostech je vidět současnost pravdivěji a nadějněji. Nakonec: Delacroix požadoval po obraze, aby byl slavností oka. Takto na prázdninových výstavách září Hofmanovy obrazy s italskými motivy, portréty a z velkých pláten ty, jež oslavují krajinu a tradice, Hartingerova suverenita a schopnost zachytit nálady dne v kvaš-akvarelech, Kaderkovy pastely se starovsetínskými motivy a samozřejmě Mistr Kobzáň. Ti, kteří prázdninové výstavy minuli bez povšimnutí, přišli o dost (včetně Uhláře a Kotrly).

Pozn.: K jubilejním výstavám při příležitosti 90. narozenin akademického malíře Karla Hofmana byl vydán katalog s reprodukcemi významných umělcových pláten. Součástí katalogu je reprodukce kresby tištěná na ručním papíře. K dostání v Knihkupectví Malina na Dolním náměstí ve Vsetíně za 100 Kč.

Dalibor Malina

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 347
Vsetín 755 01
tel. (0657) 611089

Autoři:

Mojmír Trávníček

literární vědec a kritik

Jiří Hrabal

student filozofie a českého jazyka na UP v Olomouci

